

plusquam quibuslibet qualitatibus activis et passivis: et exinde est, secundum eum, quod in istis inferioribus sunt aliquae transmutationes quandoque ex conceptionibus substantiarum praeter totum ordinem causarum naturalium. Sed haec opinio secunda repugnat dictis Augustini in III de Trinit.; ubi dicitur, quod Angelis non servit ad nutum materia corporalis. Repugnat etiam rationi: quia, quamvis quod est potentia in materia, sit actus in substantiis, multo nobilior tamen materia corporalis non est proportionata potentia respectu talis actus, quo substantiae spirituales in actu sunt. Oportet autem agens quod deducit de potentia in actum, esse materiae proportionatum; unde non potest esse quod virtus substantiae spiritualis creatae se extendat ad materiae transmutationem immediate, sed mediante aliquo agente naturali. Quamvis enim ei non obediatur corporalis materia ad formalem transmutationem, immediate tamen obedit ei localiter ad motum localem; et per hanc virtutem possunt congregare et circumponere aliqua agentia naturalia ad aliquem effectum perficiendum. Ea vero ad quae nulla virtus naturalis se extendit, fiunt sola divina virtute, quae sola potest naturalem ordinem immutare. Sed quia mentes nostrae sunt proportionatae et propinquae ad recipiendum actionem Angelorum, ideo in mentes nostras agere possunt dupliciter. Uno modo, confortando intellectum nostrum, sicut in corporalibus minus calidum confortatur per magis calidum. Alio modo per agens naturale ipsius intellectus, sicut etiam agit in corpora; et hoc est in quantum lumine angelico illustrantur phantasmata ad aliquas nobiliores conceptiones imprimendas, quam lumine intellectus agentis exprimi possent.

Ad primum ergo dicendum, quod Angeli habent convenientiam cum istis inferioribus corporibus, quae est convenientia moventis ad motum: possunt enim movere motu locali corpora, non solum illa caelestia immediate, sed etiam haec inferiora; ut sic sententia nostra de actione Angelorum in corpora, sit media inter duas opiniones philosophorum praedictas.

Ad secundum dicendum, quod Angelus agit in haec corpora movendo ea localiter per imperium; sed imperium non dicitur hic sine virtute activa, quam oportet aliquo modo contingere corpus motum; cum movens et motum oportet esse simul, ut probatur in VII Physic. (text. com. 7). Actio vero qua influere dicitur in animam nostram, confortando eam ad intelligendum, non oportet quod transeat per medium corporale; quia hoc facit in spiritualibus ordo, quod in corporalibus situs, secundum Augustinum. Animae vero nostrae ordine naturae quasi contiguntur ipsis Angelis, sicut Angelus inferior superiori: unde non oportet quod interveniat medium corporale.

Ad tertium dicendum, quod Angeli neque in anima neque

in natura corporali aliquid creant, sed solum educunt de potentia in actum: et quamvis naturale agens de potentia in actum educere possit, non tamen ita perfecte sicut Angelus.

QUAESTIO V.

Deinde quaeritur de his quae pertinent ad homines. Et primo quantum ad naturam. Secundo quantum ad gratiam. Tertio quantum ad culpam. Quarto quantum ad gloriam. Quantum ad naturam quaeruntur duo: 1° utrum vegetalis et sensibilis anima sit a creatione: 2° utrum imperare sit actus voluntatis, vel rationis.

ARTICULUS XI.

Utrum anima vegetabilis et sensibilis educantur in esse per creationem. — (Art. 44, 216, ad 1 et 4; et 1 part., quaest. 118, art. 1; et de Pot., quaest. 3, art. 2.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod anima vegetabilis et sensibilis educantur in esse per creationem. Ut enim dicit Augustinus in lib. de vera Religione, substantia vivens naturae ordine praefertur substantiae non viventi. Sed anima sensibilis et vegetabilis, sunt substantiae viventes. Ergo sunt nobiliores omnibus substantiis non viventibus. Aliquae autem substantiae non viventes sunt immediate a Deo creatae, ut elementa hujus mundi. Ergo et anima sensibilis et vegetabilis immediate a Deo creantur, cum nobilitas facientis demonstret nobilitatem facti.

2. Praeterea, omne cui proprie competit fieri: vel fit ex nihilo, vel fit ex aliquo. Sed animae vegetabili vel sensibili competit proprie fieri. Ergo, cum non fiant ex aliquo, quia non habent materiam partem sui, relinquuntur quod fiant ex nihilo, et sic exeunt in esse per creationem. Probatio mediae. Omne quod proprie habet esse, si non semper fuit, proprie dicitur fieri. Sed anima sensibilis proprie et vere habet esse, cum sit substantia operans, movet enim corpus: nihil autem habet propriam operationem nisi quod habet proprium esse. Ergo, cum anima sensibilis hujus animalis non semper fuerit, proprie competit ei fieri; et sic restat quod creetur.

Sed contra est quod Philosophus dicit in II de Anima (text. com. 59), quod sensitivi prima mutatio fit a generante. Prima autem mutatio sensitivi est secundum quam acquirit actum primum, qui est anima sensitiva. Ergo fit per generationem, et non per creationem.

2. Praeterea, omne illud quod praecedit in semine hominis ante introductionem animae rationalis, est per generationem, et non per creationem. Sed anima vegetabilis et sensibilis praecedunt in semine hominis, quia primum est vivum quam animal, et animal quam homo, secundum Philosophum, xiv de Animalibus. Ergo etiam in homine est anima sensibilis et vegetabilis per generationem.

3. Praeterea, cum Deus in instanti operetur, natura vero successiva; omne illud quod per actionem successivam exit in esse, est ab aliquo agente naturali. Sed anima sensibilis et vegetabilis produuntur actione successiva: quia determinato spatio temporis vivificatur conceptus et sensibilis. Ergo anima sensibilis et vegetabilis sunt a naturali agente, et non per creationem.

Respondeo dicendum, quod circa hanc quaestionem est duplex opinio. Quidam enim dicunt animam sensibilem et vegetabilem esse ex creatione; alii vero ex traduce: et haec diversitas apud philosophos invenitur non solum de istis animabus, sed etiam de omnibus formis substantialibus. Quidam enim, ut Plato et Avicenna posuerunt omnes formas ab extrinseco esse: qui praecipue ex duobus movebantur. Primo quidem, quia cum formae non habeant materiam partem sui, non possunt fieri ex nihilo, unde oportet quod a creatore fiant. Secundo, quia in rebus inferioribus non videbantur principia actionum, nisi qualitates activae et passivae, quas iudicabant insufficientes ad productionem formarum substantialium, cum nihil agat ultra suam speciem. Sed in hoc videntur fuisse decepti quia attribuebant fieri proprie istis formis; cum tamen fieri non sit nisi compositi, cujus etiam proprie est esse: formae enim esse dicuntur non ut subsistentes, sed ut quo composita sunt; unde et fieri dicuntur non propria factione, sed per factionem suppositorum, quae transmutantur transmutatione materiae de potentia in actum: unde, sicut composita fiunt per agentia naturalia, ita etiam formae quae non sunt subsistentes. Qualitates autem activae agunt ad formas substantiales in virtute substantialium formarum, quarum, sunt instrumenta; sicut calor ignis agit ut instrumentum animae nutritivae, ut dicitur in ii de Anima (text. com. 41). Anima autem vegetabilis et sensibilis non sunt formae subsistentes, alias remanerent post corpora; unde oportet quod fiant a generante per actionem compositorum, sicut et ceterae formae materiales. Sola autem anima intellectiva, quae habet esse subsistens, cum maneat post corpus, est ab extrinseco per creationem. Si autem sensibile et vegetabile et intellectivum in homine in diversis substantiis animae radicantur, tunc et vegetabilis et sensibilis hominis in generante erit. Sed quia haec opinio repugnat dictis philosophorum, qui

in uno animato unam animam tantum posuerunt; ad quam omnes operationes animae pertinent; et etiam contra dicta Sanctorum, improbantium pluralitatem animarum, ut patet in lib. de ecclesiasticis dogmatibus, ideo approbato quod in homine sit tantum una substantia animae, cujus potentiae sunt vegetativum, sensitivum, et intellectivum; dicimus, quod anima hominis, quae omnes has potentias animae sustinet, a Deo creatur, quamvis per operationem naturalis agentis fiat ut corpus organizatum actu perficiatur per potentias, quae sunt corporaliu partium actus.

Ad primum ergo dicendum, quod anima vegetabilis et sensibilis non sunt substantiae viventes sicut nec subsistentes, sed sunt principia vivendi et essendi; et iterum non oportet, si quid minus nobile sit a Deo immediate, quod etiam quod est magis nobile: quia Deus cum non habeat limitatam virtutem, nec agat necessitate naturae, potest agere et nobiliora et minus nobilia secundum suam voluntatem, sicut immediate produxit prima individua brutorum animalium, quibus tamen homines, qui nunc generantur ex semine, nobiliores sunt.

Ad secundum dicendum, quod animae sensitivae non convenit per se esse, nec fieri nec operari: nulla enim est actio animae in qua corpus non communicet. Est enim duplex potentia motiva animae sensitivae: una quae imperat, scilicet appetitiva cujus actus constat, quae affixa musculis et nervis est principium mobilitatis in eis; sed ipsa distinctio partium corporaliu facit quod una pars animalis est movens et alia mota; et ita possunt moveri ex se.

Alia quae sunt in contrarium, concedimus, nisi quantum pertinet ad hominem, in cujus semine quamvis praecedat vegetativa et sensitiva anima imperfecte, cum illis cessantibus introducat per creationem anima rationalis, quae perfecta continet quod in eis erat imperfectio. Nam secundum Avicennam in generatione animalis ex semine interveniunt multae generationes et corruptiones.

ARTICULUS XII.

Utrum imperare sit actus rationis. — (1-2, quaest. 17, art. 1; et 1 part., quaest. 1, art. 5, ad 2.)

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod imperare sit actus rationis. Quia Philosophus dicit i Ethic.: *Ratio recte et ad optima deprecatur, et obedit ei quod est continentis*. Ergo imperare et deprecari, et huiusmodi, videntur ad rationem pertinere.

Sed contra, imperare ad dominum pertinet. Sed nos sumus domini nostrorum actuum per voluntatem. Ergo imperare est actus voluntatis.

Respondeo dicendum, quod in imperio duo concurrunt; quorum unum est rationis, aliud voluntatis. Qui enim imperat aliquid, inclinat ad faciendum, quod voluntatis est, ipsis enim est movere per modum agentis; et iterum ordinat cum imperat, ad exequendum illud quod imperatur; et hoc ad rationem pertinet, cuius est ordinare. Et si duorum horum ordo consideretur, videtur primum esse inclinatio voluntatis in aliquid per electionem; et postea in principio executionis ordinatur per quos fieri debeat quod electum est. Et sic imperium erit immediate actus rationis, sed voluntatis quasi primo moventis.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

QUAESTIO VI.

Deinde quaeritur, quantum ad gratiam pertinet, utrum caritas secundum suam essentiam augeatur.

ARTICULUS XIII.

Utrum caritas per suam essentiam augeatur. — (2-2, *quaest.* 24, art. 4 et 5; et 1, *dist.* 17, *quaest.* 2, art. 2.)

Et videtur quod non. Cum enim augmentum sit quaedam mutatio vel variatio; quod secundum essentiam augeatur, secundum essentiam variatur vel mutatur. Sed quod mutatur vel variatur secundum essentiam, aut generatur aut corrumpitur. Ergo, si caritas secundum essentiam augeatur, corrumpitur; non enim generatur, cum prius fuerit.

2. Praeterea, caritas non habet quantitatem nisi virtualem. Sed virtus caritatis est ipsa essentia ejus. Ergo quantitas caritatis est essentia ejus; non ergo potest esse quod varietur quantitas caritatis sine variatione essentiae ejus; et sic, si augeatur secundum suam essentiam, oportet quod esse ejus vel generetur vel corrumpatur.

Sed contra, praeium essentiale respondet ipsi essentiae caritatis. Sed quidam proficiunt ad majus praeium essentiale. Ergo in eis caritas secundum essentiam augeatur.

Respondeo dicendum, quod caritas secundum suam essentiam augeatur. Sed notandum est, quod haec praepositio *secundum* varias habitudines importat; quandoque denotat subjectum, ut cum dicitur, Iste est albus secundum pedem, quia pes est

subjectum albedinis; quandoque vero formam, ut cum dicitur, Iste est coloratus secundum albedinem. Cum ergo dicitur aliquid secundum hoc moveri, potest intelligi vel subjectum vel forma. Cum enim dicitur, Iste movetur secundum manum, notatur subjectum motus; cum vero dicitur, Iste movetur secundum locum, notatur id quod formaliter specificat motum. Sic ergo cum dicimus caritatem secundum essentiam augeri, denotatur subjectum augmenti, ut sit sensus, ipsa essentia caritatis augeatur; sicut cum dicimus, album augeatur secundum essentiam suam; non autem designatur forma specificans motum, ut sit sensus, augeatur secundum essentiam, idest augmentum ejus est motus in esse vel in essentia; et sic dicitur augmentum esse secundum quantitatem. Et quamvis quantitas caritatis, quae est virtus, sit idem quod essentia caritatis, non tamen oportet quod essentia caritatis tollatur; quia etiam in augmento corporali ipsa essentia quantitatis non tollitur, cum semper maneant dimensio interminata; sed secundum diversas terminationes quas recipit, fit mutatio de parvo in magnum, quae est augmentum; ita etiam ipsa virtus caritatis non tollitur per essentiam suam, sed variatur terminatio ejus. Omnis autem forma recepta in aliquo subjecto, terminationem recipit secundum capacitatem recipientis; unde quanto subjectum caritatis magis disponitur ad caritatem, scilicet ad congregationem sui ad Deum, tanto majorem participat caritatem; et sic caritas secundum suam essentiam augeri dicitur.

Et per hoc patet solutio ab objecta.

QUAESTIO VII.

Deinde quaeritur de eis quae pertinent ad culpam; et quaeruntur duo: 1° utrum Petrus negando Christum peccaverit mortaliter; 2° utrum habere plures praebendas sine cura animarum, absque dispensatione, sit peccatum mortale.

ARTICULUS XIV.

Utrum Petrus negando Christum peccavit mortaliter. — (2-2, *quaest.* 24, art. 1, ad 2; et de Ver., *quaest.* 2, art. 6, ad 2.)

Circa primum sic proceditur. 1. Videtur quod Petrus negando Christum non peccavit mortaliter. Dicit enim quaedam Glossa, quod peccavit per subreptionem. Sed peccatum per subreptionem est veniale, et non mortale; unde primi motus,

qui per subreptionem fiunt, sunt peccata venialia. Ergo peccavit tantum venialiter.

2. Praeterea, Bernardus dicit in lib. de dil. Domini, quod in Petro caritas fuit sopita, non extincta. Sed per peccatum mortale caritas extinguatur. Ergo Petrus non peccavit mortaliter.

Sed contra est, quod Gregorius dicit in Moral. quod Petrus ab ipsis faucibus diaboli eripitur. Sed in faucibus diaboli non est aliquis nisi per peccatum mortale. Ergo Petrus peccavit mortaliter.

Respondeo dicendum, quod absque dubio Petrus peccavit mortaliter negando Christum; quod quidem patet ex duobus. Primo, quia negavit fidem in loco ubi periclitabatur, et ejus confessio requirebatur: *Ore enim confessio fit ad salutem*, ut dicitur ad Rom. x, 10; in quo videtur quod sit de necessitate salutis confessio fidei in casu praedicto; et sic praecipue mendacium in his quae fidei sunt, est perniciosissimum, secundum Augustinum in lib. de Mendacio. Secundo, quia defectui confessionis et mendacio addidit perjurium et blasphemiam; quia, ut dicitur Matth. xxvi, 14, *cepit detestari et jurare, quia non novisset hominem*, quae constat esse gravia peccata. Unde Glossa dicit ibidem: *Tertio cepit detestari et jurare quia non novisset hominem; quia perseverare in peccato dat incrementum scelerum; et qui minima spernit, cadit in majora*.

Ad primum ergo dicendum, quod surreptio dupliciter accipitur. Uno modo secundum quod opponitur deliberationi; et sic primi motus dicuntur esse surreptii; et sic Petrus ex surreptione non peccavit. Alio modo secundum quod opponitur electioni; et sic Petrus ex surreptione peccavit; quia non peccavit ex electione quasi ex certa malitia, sed ex passione timoris. Talis autem surreptio non excusat a mortali; sicut patet in incontinenti, qui fornicatur motus concupiscentia; cum tamen haberet propositum continendi.

Ad secundum dicendum quod Bernardus improprie loquitur; et ejus verbum, ut verificetur, est intelligendum de quadam dilectione familiaritatis, quam Petrus ad Christum conceperat, quae in eo mansit etiam post negationem; vel si intelligatur de caritate gratuita, intelligendum est, quod non fuit extincta secundum praedestinationem divinam quae ejus poenitentiam praeparabat, quamvis esset in se extincta secundum actum.

ARTICULUS XV.

Utrum habere plures praebendas sine cura animarum, absque dispensatione, sit peccatum mortale.

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod habere plures praebendas sine cura animarum, absque dispensatione, sit peccatum mortale. Quicumque enim facit contra statutum Concilii, peccat mortaliter. Sed qui habet plures praebendas, facit contra statutum Concilii generalis. Ergo peccat mortaliter. Probatio mediae. Dist. vii dicitur in quodam decreto Urbani Papae (quod incipit, *Sanctorum canonum*): *Omnino aliquem in duabus Ecclesiis titulari non liceat; sed unusquisque in qua titulus est, in ea tantum canonicus habeatur. Licet enim Episcopus dispositione unus diversis praeesse possit Ecclesiis, canonicus tamen praebendarius nisi unius Ecclesiae, in qua scriptus est, esse non debet.*

2. Praeterea, 14, quaest. 1, dicit quoddam decretum septimae Synodi: *Clericus ab instanti tempore in duabus non connumeretur Ecclesiis; negotiationis enim est hoc, et turpis lucri commodum, et ab ecclesiastica consuetudine penitus alienum; et sic idem quod prius.*

3. Praeterea, Chrysostomus dicit: *Quod tenebra eruit erubuit, lumen erubescat: quod figurae non fuit concessum, rei reor esse illicitum.* Figurae autem non fuit concessum, quod inter Livitas qui capiebat in Bethlehem, caperet in Hierusalem. Ergo, cum perfectiores esse debeamus; qui capit in Tyro, non capit in Damasco.

4. Praeterea, Bernardus dicit: *Qui non unus sed plures est in beneficiis, non unus sed plures erit in suppliciis.* Sed qui habet plures praebendas, plures est in beneficiis. Ergo plures erit in suppliciis; et sic gravissime peccat.

5. Praeterea, quicumque committit se discrimini et periculo peccati mortalis, peccat mortaliter. Iste est huiusmodi quia recipiendo plures praebendas jurat statuta utriusque Ecclesiae, in quibus praebendatur, quae aliquando non possunt simul servari; utpote si eodem tempore vocetur ad electionem in utraque Ecclesia, vel ad aliqua Ecclesiae negotia peragenda; et praecipue si sit causa inter duas Ecclesias, cum utrique teneatur. Ergo videtur quod peccet mortaliter.

1. Sed contra est, quia illud quod vergit in commune periculum, non est ab Ecclesia sustinendum. Sed Ecclesia sustinet ut aliqui communiter habeant duas praebendas. Ergo in hoc non est periculum peccati mortalis.

2. Praeterea, licitum est aliqui patrimonium habenti praebendam accipere. Sed major est convenientia inter ecclesiastica beneficia quam inter patrimonium et praebendam. Ergo etiam licet habenti unam praebendam, accipere aliam.

Respondeo dicendum, quod omnis quaestio in qua de mortali peccato quaeritur, nisi expresse veritas habeatur, periculose determinatur; quia error quo non creditur esse peccatum mortale quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat a toto, licet forte a tanto. Error vero quo creditur esse mortale quod non est mortale, ex conscientia ligat ad peccatum mortale. Praecipue autem periculosum est, ubi veritas ambigua est; quod in hac quaestione accidit. Cum enim haec quaestio ad theologos pertineat, in quantum dependet ex jure divino vel ex jure naturali; et ad juristas, in quantum dependet ex jure positivo; inveniuntur in ea theologi theologi et juristae juristis contrarie sentire. In jure namque divino non invenitur determinata expresse, cum in sacra Scriptura expressa mentio de ea non fiat, quamvis ad eam argumenta ex aliquibus auctoritatibus Scripturae forte adduci possint; quae tamen non lucide veritatem ostendunt.

Determinando vero eam secundum jus naturale, sic videtur ad praesens de ea dicendum: quod actionum humanarum multiplex est differentia. Quaedam enim sunt quae habent deformitatem inseparabiliter annexam, ut fornicatio, adulterium, et alia hujusmodi, quae nullo modo bene fieri possunt; de numero talium non est habere plures praebendas; alias in nullo casu dispensationem recipere posset, quod nullus dicit. Quaedam vero sunt actiones quae de se indifferentes sunt ad bonum vel malum, ut levare festucam de terra, vel aliquid hujusmodi; inter quarum numerum quidam computant habere plures praebendas, dicentes: Ita licitum est habere plures praebendas, sicut habere plura poma. Sed hoc non videtur esse verum; cum hoc quod est habere plures praebendas, plurimas in se inordinationes contineat; utpote quia non est possibile aliquem in pluribus Ecclesiis deservire, in quibus est praebendatus; cum praebendae videantur esse ordinatae quasi quaedam stipendia Deo ibidem ministrantium. Sequitur etiam diminutio cultus divini, dum unus loco plurimum instituitur. Sequitur etiam in aliquibus defraudatio voluntatum testatorum, qui ad hoc aliqua bona Ecclesiis contulerunt, ut certus numerus Deo deservientium ibi esset. Sequitur etiam inaequalitas; dum unus pluribus beneficiis abundat, et alius nec unum habere potest; et multa alia hujusmodi, quae de facili patent. Unde non potest contineri inter indifferentes actiones; et multo minus inter eas quae sunt secundum se bonae, ut dare eleemosynam, et hujusmodi. Sunt vero quaedam actiones quae absolute consideratae,

deformitatem vel inordinationem quandam important, quae tamen aliquibus circumstantiis adventitibus bonae efficiuntur; sicut occidere hominem vel percutere, in se deformitatem quandam importat; sed si addatur, occidere malefactorem propter justitiam, vel percutere delinquentem causa disciplinae, non erit peccatum, sed virtuosum. In numero harum actionum videtur esse habere plures praebendas. Quamvis enim aliquas inordinationes contineat; tamen aliae circumstantiae possunt supervenire ita honestantes actum, quod praedictae inordinationes totaliter evacuantur; utputa si sit necessitas in pluribus Ecclesiis ejus obsequio, et possit plus servire Ecclesiae vel tantumdem absens quam alius praesens, et si qua alia sunt hujusmodi; et tunc, istis conditionibus supervenientibus, cum recta intentione, non erit peccatum, etiam nulla dispensatione interveniente, si consideretur tantum jus naturale: quia dispensatio ad jus naturale non pertinet, sed solum ad positivum. Si vero aliquis hac intentione plura beneficia habeat, ut sit ditior, ut lautius vivat, et ut facilius ad Episcopatum perveniat in aliqua Ecclesiarum ubi est praebendatus, non tolluntur praedictae deformitates, sed augentur: quia cum tali intentione et unum beneficium habere, quod nullam inordinationem importat, esset illicitum. Et sic quidem esset dicendum secundum jus naturale, etiam nullo jure positivo superveniente.

Nunc autem certum est per antiqua jura hoc esse prohibitum; patet etiam huic prohibitioni consuetudinem esse contrariam, per quam quidam dicunt illa jura esse abrogata. Nam per contrariam consuetudinem jura humana abrogantur. Quidam vero dicunt, per hanc consuetudinem antiqua jura non abrogari, eo quod quaedam Decretalis ait: *Multa per patientiam tolerantur; quae si in judicium fuerint deducta, justitia cogente cassantur.* Et haec controversia juristis est relinquenda; quamvis hoc videatur esse probabile, quod quantum ad hoc quod jura illa antiqua continent, jus naturale abrogari non possit per contrariam consuetudinem, utpote irrationalem. Quantum autem ad hoc quod solum de jure positivo continent, possunt esse abrogata; praecipue si dissimulantes hanc contrariam consuetudinem, in quorum potestate est jus positivum mutare, intendunt per talem dissimulationem antiqua jura mutare.

Si ergo antiqua jura, quae hoc prohibent, in suo robore maneant, contraria consuetudine non obstante, certum est non posse aliquem plures praebendas habere absque dispensatione, etiam illis circumstantiis supervenientibus quae secundum considerationem juris naturalis actum poterant honestare. Si autem antiqua jura sunt per consuetudinem abrogata, tunc praedictis circumstantiis supervenientibus, etiam sine dispensatione licitum est plures praebendas habere; sine quibus circumstantiis

licitum non est, quantumcumque dispensatio interveniat; eo quod dispensatio humana non aufert ligamen juris naturalis, sed solum ligamen juris positivi, quod per hominem statuitur, et per hominem dispensari potest.

Et ex his de facili potest patere responsio ad objecta.

ARTICULUS XVI.

Utrum omnes Sancti qui sunt per Ecclesiam canonizati, sint in gloria, vel aliqui eorum in inferno.

Deinde quaeritur, quantum ad gloriam pertinet, utrum omnes Sancti qui sunt per Ecclesiam canonizati, sint in gloria, vel aliqui eorum sint in inferno; et videtur quod aliqui possunt esse in inferno de his qui sunt in Ecclesia canonizati. Nullus enim potest esse certus de statu alicujus, sicut ipsemet de se: quia quae sunt hominis, nemo novit nisi spiritus hominis, qui est in ipso, ut dicitur I Corinth. ii, 2. Sed homo non potest esse certus de se ipso, utrum sit in statu salutis: dicitur enim Eccl. ix, 1: *Nemo scit, utrum sit dignus, odio vel amore.* Ergo multo minus Papa scit: ergo potest in canonizando errare.

2. Praeterea, quicumque in iudicando innititur medio fallibili, potest errare. Sed Ecclesia in canonizando Sanctos innititur testimonio humano cum inquirat per testes de vita et miraculis. Ergo, cum testimonium hominum sit fallibile videtur quod Ecclesia in canonizando Sanctos possit errare.

Sed contra, in Ecclesia non potest esse error damnabilis. Sed hic esset error damnabilis, si veneretur tanquam Sanctus qui fuit peccator, quia aliqui scientes peccata ejus, crederent hoc esse falsum; et si ita contigerit, possent ad errorem perducere. Ergo Ecclesia in talibus errare non potest.

Praeterea, Augustinus dicit in epistola ad Hieronymum, quod si in Scriptura canonica aliquid mendacium admittitur, notabit fides nostra, quae ex Scriptura canonica dependet. Sed sicut tenemus credere illud quod est in sacra Scriptura, ita illud quod est communiter per Ecclesiam determinatum: unde haereticus iudicatur qui sentit contra determinationem Conciliorum. Ergo commune iudicium Ecclesiae erroneum esse non potest; et sic idem quod prius.

Respondetur dicendum, quod aliquid potest iudicari possibile secundum se consideratum, quod relatum ad aliquid extrinsecum, impossibile invenitur. Dico ergo, quod iudicium eorum qui praesunt Ecclesiae, potest errare in quibuslibet, si personae eorum tantum respiciantur. Si vero consideretur divina provi-

dentia, quae Ecclesiam suam Spiritu sancto dirigit ut non erret, sicut ipse promisit, Joan. xvi, quod spiritus adveniens doceret omnem veritatem, de necessariis scilicet ad salutem; certum est quod iudicium Ecclesiae universalis errare in his quae ad fidem pertinent, impossibile est. Unde magis est standum sententiae Papae, ad quem pertinet determinare de fide, quam in iudicio profert, quam quorumlibet sapientum hominum in Scripturis opinioni; cum Calphas, quamvis nequam, tamen quia Pontifex, legatur etiam inscius prophetasse, Joan. xi. In aliis vero sententiis quae ad particularia facta pertinent, ut cum agitur de possessionibus, vel de criminibus, vel de huiusmodi, possibile est iudicium Ecclesiae errare propter falsos testes. Canonizatio Sanctorum medium est inter haec duo: quia tamen honor quem Sanctis exhibemus, quaedam professio fidei est, qua Sanctorum gloriam credimus, pie credendum est, quod nec etiam in his iudiciis Ecclesiae errare possit.

Ad primum ergo dicendum, quod Pontifex, cuius est canonizare Sanctos, potest certificari de statu alicujus per inquisitionem vitae et attestationem miraculorum; et praecipue per instinctum Spiritus sancti, qui omnia scrutatur, etiam profunda Dei.

Ad secundum dicendum, quod divina providentia praeservat Ecclesiam ne in talibus per fallibile testimonium hominum fallatur.